

СИСТЕМА НЕПЕРЕРВНОЇ ДИЗАЙН-ОСВІТИ БРИТАНІЇ

У статті розглядається система неперервної дизайн-освіти Великої Британії, як одна з найкращих у світі, напровадження якої можуть бути імплементовані в дизайн-освіту України, яка потребує модернізації. В ній зазначається, що система дизайн-освіти Британії вирізняється більшою структуризацією ніж американська і її особливістю є не тільки те, що вона потужно підтримується державою, а і безпосередньо регулюється нею. На функціонування дизайн-освіти має значний вплив Рада дизайну при уряді країни. Дизайн-освіта є неперервною ланкою всієї системи освіти Британії, від дошкільного виховання, початкової школи, вищої школи, аспірантури і курсів підвищення кваліфікації дипломованих дизайнерів та включена у розвиток національної культури. На початковому (5–11 років), середньому (11–16 років) рівнях освіти ключову роль відіграє предмет «дизайн та технології», який інтегрує знання з інших навчальних предметів. Він є одним із двох елементів базової предметної галузі «Технології», де другим компонентом є інформаційні технології. Після закінчення обов'язкової середньої освіти, у 16-річному віці, більшість учнів продовжують навчання в спеціалізованих середніх школах впродовж наступних двох років, в яких серед існуючих десяти основних профілів передбачений «технології» (Technology), де обдаровані діти можуть продовжувати навчатись дизайну і технологій. В подальшому здобувачі освіти можуть продовжити своє навчання дизайну у вищих навчальних закладах, після закінчення яких забезпечуються сприятливі умови для початку професійної діяльності випускників (надання стипендій, грантів, створення бізнес-інкубаторів для молодих дизайнерів та інженерів тощо). Основними формами і методами професійної підготовки майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах Великої Британії залишається навчання в студіях на основі методів проєктування і на власному досвіді. Завершальним етапом неперервної дизайн-освіти Британії є університети третього віку, котрі працюють за принципом самоорганізації, що може бути запозичено українською неперервною системою дизайн-освіти, як елемент освіти дорослих.

Ключові слова: дизайн-освіта, Велика Британія, ступені освіти, університети третього віку, студії, дизайн, технології.

Дизайн, спричинений індустріальною революцією, пройшов значний шлях свого становлення та розвитку. На ранніх етапах свого становлення він був переважно прикладним мистецтвом та по мірі свого розвитку він відкривав для себе нові простори до яких він долучався по вирішенню актуальних проблем життєдіяльності людей. Проблеми які має вирішувати сучасний дизайн досить сильно змінилися, вони виходять за межі його попередньої сфери із збільшенням рівня складності, хоч ще і залишився значний спектр завдань пов'язаних з «ремісничим» дизайном який близький до практик ремесла і мистецтва. Більшість сучасних шкіл дизайну працює в межах культури ремісничого цеху, яка є традиційною. Добре навчений із значним досвідом дизайнер, який має традиційну дизайнерську підготовку не завжди здатний створювати проєкти пов'язані з складними соціальними, економічними, екологічними системами. Дизайнер має генерувати інноваційні рішення для вирішення проблем в складних системах котрі поєднують соціальний світ та технологічний світ. Для цього сучасна дизайн-освіта має інтегрувати знання з бізнесу, менеджменту, бізнес, економіки, соціології, комунікацій, філософії, мистецтва, культурології в підготовці майбутніх дизайнерів [6].

Назріла потреба реформації дизайнерської освіти в Україні, через формування національної неперервної системи дизайн-освіти яка враховує національні та місцеві особливості. Для успішного вирішення цього завдання потрібно вивчити найкращі світові взірці систем дизайн-освіти котрі відповідні сучасним викликам.

Мета статті: дослідити особливості неперервної дизайн-освіти Великої Британії.

Прикладом системи неперервної дизайн-освіти, яка є однією з найкращих у світі, може виступити дизайнерська освіта Великої Британії, де вона є загальнодержавною. Високі досягнення дизайн-освіти Великої Британії можуть пояснюватися тим, що Велика Британія стала однією із перших індустріально-розвинених країн, яка займала домінуючі позиції в світі, та зберігає донині давні традиції та виражену спадкоємність, хоч, на даний час, освітня підсистема Шотландії розвивається ізольовано.

Потрібно відзначити, що ця система дизайн-освіти відзначається більшою структуризацією ніж американська і її особливістю є не тільки те, що вона потужно підтримується державою, а і безпосередньо регулюється нею, оскільки очільники держави усвідомлюють важливість дизайн-освіти для розвитку країни та забезпечення конкурентноспроможності її товарів і послуг на світовому ринку. Більшість програм у вищих навчальних закладах Великої Британії, які пропонують навчання у сфері дизайну, мають спільні підходи до процесу навчання. Відрізняються вони тільки змістом програм і навчальним середовищем [2]. Важливу роль в цьому процесі відіграє Рада дизайну при уряді країни, в програмних документах якої виокремлено термін «економіка дизайну». Уряд Великої Британії визначив пріоритетним розвиток креативної індустрії, куди входить і дизайн, яку внесено в програми національного та регіонального розвитку. В Національному посібнику з дизайну відображені пріоритети політики уряду Британії в цій галузі, де окреслюються підходи щодо хорошого дизайну в системі планування забудов. В ньому та Національному типовому кодексі проєктування викладаються детальні вказівки, які необхідно враховувати під час розробки місцевих кодів проєктування, посібників та інших правил проєктування, які забезпечують спільну всеосяжну структуру в політиці дизайну.

Професія дизайнера як окрема професія, на британських островах виникла на початку ХХ століття, коли відбулася освітня реформа, в наслідок якої були об'єднані технічні школи з художніми і школами прикладного мистецтва. В подальшому були проведені ряд реформ в освіті і в дизайн-освіті зокрема, які адаптували її до зовнішніх вимог та розширили можливості майбутніх дизайнерів отримувати освітні послуги, зокрема можливості отримання ступеня бакалавра, магістра або навчання в аспірантурі.

Держава опікується цим напрямком діяльності, починаючи з прийому до навчальних закладів, обмеженого реальною потребою у фахівцях конкретної спеціалізації, фінансування навчального процесу і закінчуючи створенням сприятливих умов для початку професійної діяльності випускників дизайнерських вишів (надання стипендій, грантів, створення бізнес-інкубаторів для молодих дизайнерів та інженерів тощо). Все це дає підстави для максимально високої ефективності дизайн-освіти, для розробки й упровадження усіляких винаходів та високих технологій [1]. Рівень підготовки дизайнерів у Великобританії, його гуманістичний, а не комерційний або рекламний, характер складають гордість духовної культури британців, які постійно знаходяться в пошуці і підтримці ефективної збалансованої дизайн-освіти яка відповідає сьогоденним потребам і разом з тим націлена на виклики завтрашнього дня.

Дизайнерська освіта Британії є неперервною ланкою системи освіти, від дошкільного виховання і початкової школи до вищої школи, аспірантури, курсів підвищення кваліфікації дипломованих дизайнерів та включена у розвиток національної культури [1]. Система освіти Великобританії складається з п'яти ступенів: дошкільного (Pre-preparatory school), початкового (Primary school), середнього (Secondary school), професійного (Further education) і вищого [11]. На початковому (5–11 років), середньому (11–16 років) рівнях освіти ключову роль відіграє предмет «дизайн та технології», який інтегрує знання з інших навчальних предметів. Дизайн і технології є одним із двох елементів базової предметної галузі «Технології», де другим компонентом є інформаційні технології. Але вони розглядаються як єдине ціле у формуванні в учнів широких предметних компетентностей. Використовуючи творчі здібності та уяву, учні проєктують і виготовляють об'єкти, вирішуючи реальні та актуальні проблеми в різних контекстах, враховуючи власні та чужі потреби, бажання та цінності. Вони отримують широкий спектр предметних знань спираючись на математику, науку, інженерію, обчислювальну техніку та мистецтво. Учні вчать приймати ризикові рішення, стаючи винахідливими, інноваційними, заповзятливими та здібними громадянами. Через оцінку минулого та сучасного дизайну й технологій вони розвивають критичне розуміння їх впливу на повсякденне життя та світ у цілому. Високоякісна дизайн-технічна освіта робить істотний внесок у творчість, культуру, багатство та добробут нації [10].

Усі середні школи Великої Британії (державні та приватні) навчають дітей щонайменше до 16-річного віку і готують їх до іспитів для отримання кваліфікації GCSE (General Certificate of Secondary Education – Загальне свідоцтво про середню освіту) або її еквіваленти: міжнародний GCSE або GCSE з професійно-технічних предметів (10-й та 11-й роки навчання). Після закінчення обов'язкової середньої освіти у 16-річному віці учні вже можуть працювати. Проте більшість продовжує навчання для здобуття кваліфікації Рівня А (A level). Поглиблений Рівень іспитів А є флагманом освітньої програми Великої Британії для молоді віком від 16 до 18 років. Цей Рівень надає можливість молодим людям продовжити своє навчання протягом наступних двох років чи то з метою вступу до університету, щоб отримати ступінь, чи то з тим, щоб розпочати професійну діяльність. У Великій Британії серед існуючих десяти основних профілів спеціалізації середніх шкіл передбачений «технології» (Technology), де обдаровані діти можуть продовжувати навчатись дизайну і технологій [4].

Неперервна дизайн-освіти Британії передбачає подальше навчання дизайну у вищих навчальних закладах, мережа яких є досить розгалуженою. Система англійської дизайнерської освіти охоплює сьогодні більше тисячі курсів з різних аспектів і галузей дизайну, які ведуться у більше ніж у 188 навчальних закладах [2]. У цих вищих навчальних закладах проходить і підвищення кваліфікації таких фахівців. Основними формами і методами професійної підготовки майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах Великої Британії, в останні роки, залишається навчання в студіях – навчання на основі методів проєктів, навчання на власному досвіді [3]. Навчання в студіях є характерною особливістю мистецької і дизайнерської освіти Британії. Британська Агенція із забезпечення якості вищої освіти стверджує, що ефективні навчальні середовища породжуються в студіях, майстернях, на виробництві і обчислювальних лабораторіях, у співробітництві працівників та студентів, які обмінюються досвідом у якості партнерів у процесі навчання [8].

В студіях мистецтва та дизайну, починаючи з періоду Баухаус, в освітніх цілях мали місце зміни, що надавали більшого значення спостереженню, а не набуттю навичок. Хоча це, можливо, змінило характер практики роботи в студії, використання центрального фізичного простору, де студенти можуть розвивати ідеї, випробовувати концепції і реалізовувати проєкти на професійному рівні, залишається центральним місцем мистецької і дизайнерської освіти [7, 122].

У посібнику для розробки, проведення та верифікації навчальних курсів з мистецтва та дизайну або суміжних предметів зазначається, що Курси мають використовувати ряд методів, щоб залучити студентів до історичних, теоретичних, соціально-політичних, економічних та екологічних вимірів їхніх дисциплін, а також зробити такі виміри невід'ємною частиною прояву в студентській роботі. У деяких курсах ці аспекти викладаються через окремі модулі; в інших вони повністю інтегровані в студійну практику. Особлива увага приділяється навичкам дослідження, критичного аналізу та письмового/усного спілкування. Багато курсів

з мистецтва та дизайну також розширили своє викладання, посилаючись на такі питання, як, наприклад, стійкість, бізнес, маркетинг, соціальні та медичні питання та інші професійні теми контекстуалізації. Більшість дисциплін мистецтва та дизайну мають бути визначені як головні учасники креативних індустрій, і це призвело до національного визнання досягнень мистецтва та дизайну, як такі, що створюють багатство та зміцнюють культуру. [9].

Завершальним етапом неперервної дизайн-освіти Британії є університети третього віку, котрі працюють за принципом самоорганізації, що може бути запозичено українською системою дизайн-освіти, як елемент освіти дорослих. Діяльність університетів третього віку Великої Британії (the university of the third age – U3A) ґрунтується на розумінні того, що люди здатні організовувати власні заняття, базуючись на власній сфері інтересів, знаннях, професійному та життєвому досвіді. П. Ласлетт, який вважається основоположником системи U3A у Великій Британії, сформулював такі основні принципи діяльності університетів третього віку:

- U3A серед своїх учасників не відрізняє викладачів від студентів, викладачі це ті учасники, які мають знання, які вони хочуть передати іншим;
- учасники U3A платять плату за навчання, яка є дуже низькою, щоб заохотити максимальну участь людей; навчання проводиться в будинках учасників або в залах місцевої громади;
- немає конкретних кваліфікацій для вступу; U3A використовує титул «університет» як позначення групи осіб, прихильних до певної діяльності, яка не обов'язково є інтелектуальною;
- щороку органівуються загальні збори та конференції, на яких обираються головні посадові особи та члени комітетів і вирішуються основні питання. Самоорганізоване навчання U3A це процес, коли учасники збираються разом, щоб вирішувати, які дизайн-курси будуть проводити, хто буде керувати групою, місце її роботи, час і таке інше. Освітні програми проводять самі учасники. При цьому члени U3A діляться своїми знаннями та навичками як викладачі в один момент, а в інший момент стають студентами в інших класах. Взаємозв'язки між місцевими осередками та головним офісом є горизонтальними. Головний офіс U3A не здійснює контролю над місцевими осередками, натомість закликає їх ділитися своїм досвідом та ресурсами [5].

Висновки. Дизайн-освіта Великої Британії є неперервною ланкою всієї системи освіти Британії, від дошкільного виховання, початкової школи, вищої школи, аспірантури і курсів підвищення кваліфікації дипломованих дизайнерів та включена у розвиток національної культури. На початковому і середньому, рівнях освіти ключову роль відіграє предмет «дизайн та технології», який інтегрує знання з інших навчальних предметів. Він є одним із двох елементів базової предметної галузі «Технології», де другим компонентом є інформаційні технології. В подальшому учні можуть навчатися дизайну в спеціалізованих середніх школах за профілем «технології» (Technology), вивчаючи дизайн і технології. Закінчуючи ці школи, вони набувають право продовжити своє навчання дизайну у вищих навчальних закладах, після закінчення яких забезпечуються сприятливі умови для початку професійної діяльності випускників дизайнерських вишів. У цих вищих навчальних закладах також проходить і підвищення кваліфікації дизайнерів. Основними формами і методами професійної підготовки майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах Великої Британії залишається навчання в студіях на основі методів проєктів і на власному досвіді. Завершальним етапом неперервної дизайн-освіти Британії є університети третього віку, котрі працюють за принципом самоорганізації. Система дизайн-освіти Великобританії може бути імплементована в українську систему освіти.

Використана література:

1. Даниленко Л. В. Становлення дизайнерської освіти у великій Британії. URL : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=had_2013_2_10
2. Дмитрюк С. В. Професійна підготовка графічних дизайнерів у вищих навчальних закладах великої Британії. URL : https://knutd.edu.ua/publications/pdf/Ukrainian_editions/2015/Dmytryuk.pdf
3. Дмитрюк С. В. Форми і методи професійної підготовки майбутніх дизайнерів у ВНЗ Великої Британії. URL : <https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/3185/1/Форми%20і%20методи%20підготовки%20май%20дизайнеров.pdf>
4. Заволодько С. В. Середні спеціалізовані школи мистецтв у системі освіти Великої Британії (secondary specialist schools of arts). URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/47225835.pdf>
5. Пехота О. Технологія самоорганізації: застосування досвіду університетів третього віку Великобританії. URL : <https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/12112/1/Piekhota.pdf>
6. Guillermina Noel. We All Want High-Quality Design Education: But What Might That Mean? URL : https://www.researchgate.net/publication/340330786_We_All_Want_High-Quality_Design_Education_But_What_Might_That_Mean
7. Cunliffe-Charlesworth H. Studio Spaces for Employment, Teaching and Learning. Proceedings of 3rd International CLTAD Conference (Center for Learning and Teaching in Art and Design), Enhancing Curricula, 6-7 April 2006, Lisbon, Portugal. P. 121-136.
8. Subject benchmark statement Art and design 2008. URL : <https://portal.leedsart.ac.uk/sites/default/files/documents/App%202020Subject%20Benchmark.pdf>
9. Subject Benchmark Statement Art and Design December 2019. URL : https://www.qaa.ac.uk/docs/qaa/subject-benchmark-statements/sbs-artand-design-17.pdf?sfvrsn=71eef781_16
10. Stephanie Atkinson. Design and Technology in the United Kingdom. URL : <https://jte-journal.org/articles/10.21061/jte.v2i1.a.2>
11. How does education work in the UK? URL : <https://britishdesign.ru/en/education/british-education/>

References:

1. Danylenko L. V. Stanovlennia dyzainerskoi osvity u velykii Brytanii. [Development of design education in Great Britain]. URL : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=had_2013_2_10 [in Ukrainian].
2. Dmytriuk S. V. Profesiina pidhotovka hrafichnykh dyzaineriv u vyshchyykh navchalnykh zakladakh velykoi Brytanii. [Professional training of graphic designers in higher educational institutions of Great Britain]. URL : https://knutd.edu.ua/publications/pdf/Ukrainian_editions/2015/Dmytryuk.pdf [in Ukrainian].
3. Dmytriuk S. V. Formy i metody profesiinoi pidhotovky maibutnykh dyzaineriv u VNZ Velykoi Brytanii. [Forms and methods of professional training of future designers in universities of Great Britain]. URL : <https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/3185/1/Форми%20і%20методи%20підготовки%20майб%20дизайнеров.pdf> [in Ukrainian].
4. Zavolodko S. V. Seredni spetsializovani shkoly mystetstv u systemi osvity Velykoi Brytanii (secondary specialist schools of arts). [Secondary specialized arts schools in the education system of Great Britain (secondary specialist schools of arts)]. URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/47225835.pdf> [in Ukrainian].
5. Piekhota O. Tekhnolohiia samoorganizatsii: zastosuvannia dosvidu universytetiv tretoho viku Velykobrytanii. [Technology of self-organization: applying the experience of universities of the third age of Great Britain]. URL : <https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/12112/1/Piekhota.pdf> [in Ukrainian].
6. Guillermina Noel. We All Want High-Quality Design Education : But What Might That Mean? URL : https://www.researchgate.net/publication/340330786_We_All_Want_High-Quality_Design_Education_But_What_Might_That_Mean
7. Cunliffe-Charlesworth H. (2006) Studio Spaces for Employment, Teaching and Learning. Proceedings of 3rd International CLTAD Conference (Center for Learning and Teaching in Art and Design), Enhancing Curricula, 6-7 April, Lisbon, Portugal. P. 121-136
8. Subject benchmark statement Art and design (2008) URL : <https://portal.leedsart.ac.uk/sites/default/files/documents/App%202%20Subject%20Benchmark.pdf>
9. Subject Benchmark Statement Art and Design. December 2019. URL : https://www.qaa.ac.uk/docs/qaa/subject-benchmark-statements/sbs-art-and-design-17.pdf?sfvrsn=71eef781_16
10. Stephanie Atkinson. Design and Technology in the United Kingdom. URL : <https://jte-journal.org/articles/10.21061/jte.v2i1.a.2>
11. How does education work in the UK? URL : <https://britishdesign.ru/en/education/british-education>

A. Brovchenko. The system of continuous design education of Great Britain

The article examines the system of continuous design education in Great Britain as one of the best in the world, the achievements of which can be implemented in the design education of Ukraine, which needs modernization. It states that the design education system in Britain is more structured than the American one, and its feature is not only that it is strongly supported by the state, but also directly regulated by it. The Design Council under the government of the country has a significant influence on the functioning of design education. Design education is a continuous link of the entire education system of Britain, from pre-school education, primary school, higher school, postgraduate studies and advanced training courses for certified designers and is included in the development of national culture. At the primary (5-11 years old), secondary (11-16 years old) levels of education, the subject «design and technology» plays a key role, which integrates knowledge from other educational subjects. It is one of the two elements of the basic subject area «Technology», the second component being information technology. After completing compulsory secondary education, at the age of 16, most students continue their studies in specialized secondary schools for the next two years, in which, among the existing ten main profiles, technology is provided, where gifted children can continue to study design and technology. In the future, students can continue their design studies in higher educational institutions, after which favorable conditions are provided for starting the professional activities of graduates (granting of scholarships, grants, creation of business incubators for young designers and engineers, etc.). The main forms and methods of professional training of future designers in higher educational institutions of Great Britain remain study in studios based on project methods and personal experience. The final stage of continuous design education in Britain are universities of the third age, which work according to the principle of self-organization, which can be borrowed from the Ukrainian continuous design education system as an element of adult education.

Key words: design education; United Kingdom; degrees of education, universities of the third age; studios; design, technologies.